

KUKORELLY ENDRE

Pálya, avagy Nyugi, dagi, nem csak a foci van a világon

AD HOC FÖLJEGYZÉSEK

„Valamennyi dicsőség fogadja ásitásomat.”
Weöres Sándor

(Üllői út)

Kivitt magával apukám az Üllői útra, ez sok mindent beigazított. Komoly, könnyű, nehéz, vidám. Álltunk a tömött villamos peronján, a bőrfogantyút nem értem föl. Apám kapaszkodott a fogantyúba, én belé, de nem kellett kapaszkodni, zsúfolt volt a kocsi, megtartottuk egymást. Ezt ne képletesen értsd. Utca, lelátók, szív, zsúfolásig tele volt minden. Hat voltam, vagy hét, ötvenes évek legvége. Lódenkabátos, rosszul öltözött, szotyizó és cigiző, izgatott férfikórus. A falelátós arénát lebontották. Ami a helyére épült, azt is. „Mi mindent láttak már a tribünök!”, sóhajtozik Mándy Iván *a pálya szélén*. Nos, hát konkrétan semmit. Az *arena* (túl azon, hogy *Steinkrankheit*, húgykőbetegség) az a finom homok, amivel egykor a küzdőteret fölszórták.

(„Holott tény, kiskirály voltam, ha banánt akartam a zöldségestől, mindig kaptam a pult alól.”)

Disszidensek. Így mondták. 1950-ben Szűcs Sándor tizenkilencszeres válogatott futballista összejött Kovács Erzsébet énekesnővel, és ez nem fért bele a szoc. erkölcsbe. Le akartak lépni, besúgták őket. Illetve csőbe húzták őket, és Szűcsöt, mivel az Újpesti Dózsának, a belügy csapatának a játékosa volt, egy szigorúan titkos minősítésű törvényerejű rendelet alapján 1951-ben kivégezték.

Tehát kivégezték.

Kivégezték.

„Ötvenben már csak álltunk a B-középen, a zöld-fehér zászlók alatt”, meséli egy fickó egy Opera környéki kimérésben Ferdinandy György, 56-os emigráns író *Mágneses erővonalak* című elbeszélésében. „Két játékost rendőrnek hívtak be, három katonának. Mind aranylábú, válogatott gyerekek. Még a nevét is elvették a csapatnak.” Kubala még 1946-ban lépett – Pozsonyból. Ötvenhatban Puskás, Kocsis, Czibor és Grosics is kinn maradt.¹ Grosics hazajött. Szalay Tibor 1961–62-ben két alkalommal a Barcelonában is játszott. Az Austria Wienben, a Sevilleben, a Real Murciában, a Besiktasban és több amerikai klubban is. Többen elég gyorsan hazatérnek. Sokan csak a rendszerváltás után.

Sokan soha.

Lelép Iglói Mihály, az 1955-ben a világ legjobb sportolójának választott 12-szeres világcsúcstartó Iharos Sándor edzője, Rózsavölgyi István, Tábory László felfedezője. Az 1952-ben 100 méteren olimpiai bajnok Szőke Kató az USA-ba került. A melbourne-i olimpia 83 magyar résztvevőjének több mint a fele disszidált, a szov-

jetek elleni győztes meccs emblematisz jelenetében vérző arcú Zádor Ervin is. Gyarmati Dezső és Bolvári Antal visszajöttek. 1964-ben Törő András kenus, Balla Gábor sportlövő. 1975 decemberében a bajnok Újpesti Dózsa két védője, Harsányi László² és Horváth József menedékjogot kért Svájcban, ők néhány év múlva már hazajárhattak, „csak” a szüleiket zaklatták. Tóth Zoltán – apja, György, 15-szörös válogatott kapus, szintén újpesti – 1979-ben Tbilisziben a szovjetek elleni 2-2-es Eb-selejtezőn lett válogatott. Nem jutottunk ki. Akkor úgy *volt*, hogy meg*van* az új csodakapus, és mikor, nem bírván a futball seftelés és bundázás átszötte közegét (mely erkölcsi és szakmai zuhanása közben is sikeresebb volt a mainál), elment, az kicsit olyan volt, mint amikor tíz évvel azelőtt Varga lépett le. Az 1977–78-as UEFA-kiírásban az Újpest 7-0-ra verte a Linzet – ez ma értelmezhetetlen. A Bilbao elleni itthoni 2-0 után idegenben csak hosszabbítással estek ki (Tóth megsérült a meccsen, a 3. gólt Rothermel Ádám kapta). Emlékszem rá. Fájt, dühített. Mert volt esély.

Pedig nem volt.

Kottán György 1970-ben kezdett az MTK-ban, két év múlva lelépett, a Linz-cel osztrák bajnok, a Bundesligában és az USA-ban is játszott, több országban volt edző. Kú Lajos (1968 és 74 között fradista, nyolcszoros válogatott, olimpiai ezüstérmes Münchenben) 1977-ben disszidált. 78-ban az FC Brugge-zel BEK-döntős, a Liverpooltól kapnak ki – és folytathatnám.

De zárjuk az emtekás Guttman 4–2–4 Bélával, aki Svájcban vészelte át a háborút, aztán a Kispest edzőjeként összekülönbözött Puskással, és végképp megpattant. Kerek egytucat országban edzősködött (Újpest, Vasas, Kispest, a bécsi és New York-i zsidó Hakoah, NY Giants, APÓEL, 1953 és 55 között FC Milan, São Paulo, Porto, Benfica, Peñarol, Servette, Panathinaikósz, Austria Wien), mindenhol rövid ideig, mert, úgymond, „a harmadik szezon végzetes”. De mi nem végzetes?

(Tanár úr)

Lázár Gyula világbajnoki ezüstérmes, Közép-európai Kupa-győztes, 511-szer szerepelt a Ferencvárosban. Senkit nem ismerek, aki látta játszani. „Tanár úr”, a *Four-FourTwo* 50-es magyar listáján a 16., Czibor után, Göröcs előtt. Grosics Gyula a 14., őt és Göröcsöt még láttam. Az első huszonkettőből, ahová Töröcsik András is befért, a felét nem láttam élőben. Deák „Bamba”, Cseh II „Matyi”, fogalmad sincs róla, mit tudtak. Már fel volt találva a filmezés, van is néhány élvezhetetlen másodperc, rossz kameraállással.

(Abszolút)

Theagenés (Kr. e. 5. sz.) „22 év alatt 1103 versenyt nyert meg ökölvívásban vagy pankrationban”.³ Csak szemre nem volt szabad ütni. Phallyos diszkosszal 29,26-ot dobott – de miféle diszkosszal? Viszont 29,26 métert ugrott – valószínűleg helyből ötször –, és hajóparancsnokként harcolt a perzsák ellen. 1896-ban az athéni olimpián a tornaversenyt a német Carl Schumann nyerte. Elindult birkózásban, azt is megnyerte. Nem voltak súlycsoportok, bárki indulhatott – ahogy az antikvitásban. Ahogy kell. Nem mérickskélünk meg „fogyasztunk”, te vagy a legjobb, vagy nem, ez a sport lényege. Polgár Judit elindul a férfiak közt, tehát elindul bárkivel szemben, és leveri őket. Ernst Curtius berlini professzor 1852-ben „kissé romantikus,

nem is nagyon pontos nyilvános előadást tartott Olümpiáról.⁷⁴ A professzor a későbbi Vilmos császár nevelője volt. 1875 és 81 között Curtius föltárta Olümpia romjait, a költségeket a német kormány állta.

(8x8)

1982. február 10. péntek
hideget jelent a meteorológia
a Váci utcában olasz
és jugoszláv műanyag csizmában
járkálnak a nők répa
formájú nadrágot hordanak abban
mozgatják a popsijukat anélkül
hogy általánosítanék gondosan kerülgetik
amit kell ügyelnek hogy

bele ne lépjenek valami
kis valamibe a fiúk közben
Ausztráliában turnéznak figyelemmel kísérik
a szórványos híreket a
felkészülésükről jól tartják magukat
kínomban írom ezt a
rádióban zene hírek attól
függ sporthírek meteorológia közben
a fiúk átrepültek Új-Zélandra.

(Leni)

Riefenstahl 1936-os filmje a berlini olimpiáról, Jesse Owens 4 aranyával. Távolográsban 806. Tíz magyar arany: 100 gyorson Csík Ferenc, magasugrásban Csák Ilna. A német csapatban zsidók nem indulhattak, így kimaradt a zsidónak számító Gretel Bergman. Aztán visszahívták, végül gyenge formájára hivatkozva mégsem indították. A német Dora Ratjen 4. lett, róla később kiderült, hogy férfi is.⁵ Riefenstahl első filmjének, a *Kék fényn*ek a forgatókönyvét akkori szeretője, Balázs Béla írta. 2003-ban, 101 évesen halt meg.

(Lélek 1. 1992. január 31.)

Sárközi István, 1968-ban Mexikóban olimpiai bajnok, részegen kizuhant a vonatból. Meghalt. Hónapokig nem azonosították. Senki nem kereste. Részt vett a hírhedt 1971-es sztrájkban: kilencen (pl. Dunai Lajos, Becsei József, Koritár, Kiss Tibor) fölláztak Palicskó Tibor edző ellen, csaknem ráment a pályafutásuk. Vagy ráment? Sárközi, az 1982–83-as totóbotrány egyik főszereplője, másfél évig ült, soha nem kászálódott ki az alkoholizmusból. Becsei rég nem él már. Öccse, András sem. A Vasasban játszott. Istenáldotta proligyerekek, senki nem foglalkozott velük. A kis Becsei azzal szórakozik, hogy érintés nélkül csavargat be szögletet a hosszú felsőbe. A csehek elleni 1-4-nél beállt Kocsis (Lajos) és Puskás (Lajos), hiába. Kocsis rúgta az egyet, tizenegyesből. Matarészegen beállít edzésre, hogy aztán 1972

októberében a Práter-stadionban átkigyózzon az osztrák védelmen. Törőcsik szerint – hallom a hangját, ahogy csendesen fölnevet – vannak sportolók és vannak futballisták. Nem törődtek velük. Sonny Liston, George Best, Mike Tyson, Paul Gascoigne, Gedó György, melyik ez és melyik az?

(Valahogy kikerülni. Kisoroszi, 1993. szeptember 11.)

Egész délelőtt sütött. Úgy ültem, hogy napfény is érjen, meg olvasni is tudjak. Fűvet locsoltam, és tizenegykor megnéztem a tévében az MTK–FTC-t. Játszott volna Zsiborás Gábor, ha nem hal meg valami nem tudom, mi miatt. Isten tudja, mi miatt. Az MTK-ban védett volna, őt kellett volna gólokkal kitömní. A meccsen nem történt semmi, egy-egy. Zsiborás tulajdonképp fradista volt, a Nyilasi–Ebedli-féle nagy generációból, csak *átment*, azt is biztos tudja Isten, hogy miért. Nyilván, mert már nem kellett. Szerdán volt megint egy magyar–orosz, ott sem történt semmi, szokásos zakó, dög uncsi, védett volna Zsiborás, vele is ugyanaz a zakó lett volna.

(Villanyoltás. 1995. szeptember 10.)

Az Y féllábú X, az X kétlábú Y, ezt Tandoritól kölcsönöztem. Fél láb, egy cipő. A cipőt Berlinben vettem, edzés előtt ötven perccel, a KaDeWe sportosztályán. Izgalmas volt, cipők csinos vitrinekben, és ki is kellett érni a pályára. Freizeitligás csapat, nem a legalacsonyabb osztály, körülbelül a hatodik vonal, Mélyi Jóska vitt le edzésre. Jó cipő, és nem jó, nehéz, a tornacipő súlyához vagyok szokva. Rúgtam vele, bal lábbal, egy gólt, a felső lécről jött le a labda. Nagyot csattant a lécs, és ahogy levágódott, abban a pillanatban kikapcsolták a világitást. Mintha telibe találtam volna a villanykapcsolót. Lekapcsolják, nem egészen, annyira csak, hogy ne lehessen folytatni a játékot. Ki lett várva a megfelelő pillanat.

(Zsák)

Zsák Károly 1912-ben 16 és fél évesen volt először válogatott – az oroszokat 9-0-ra megütöttük. Grosics Gyula, Király Gábor, Oliver Kahn, Manuel Neuer, Buffon és Dino Zoff, Jasin és Gordon Banks oké, de „tudja maga, Csikós Gyula kicsoda? ... Az évszázad kapusa” (Ferdinandy György). Holott az közmondásosan és örökre bizonyíthatatlanul Zsák. Az óbudai 33 FC-ben védett, húsz évig. Ő rúgta a tizenegyeseket. Harmincszoros válogatott. Volt olyan 1924-ben, hogy 4-1 a németek ellen, 7-1 az olaszok ellen. Volt minden. Más volt. A Fogl-gát (Károly és József), Tóth Gyula, Pruha Antal, Blum (Virág) Zoltán,⁶ Braun József, Molnár György, Opatá Zoltán, Eisenhoffer József, Jeny Rudolf.

(Bor)

1996. augusztus végén meghívtak a medanai bor- és költészet-fesztiválra. Lassacskán az lesz, hogy csakis költészeti fesztiválok miatt utazok bárhova – nem szívesen, de boldogan. Bennem több a tapintat ezzel kapcsolatban (mint Gombrowiczban, vesd össze: *Költők ellen*), biztos nem zavarom meg a költészet által kitermelt áhítatot. Goriska Brda, bort termelnek ki, nincs mese, inni kell, iszol, vagy ügyeskedsz, vagy egyszerre a kettő, plusz még költészet. Ügyesen iszol, odanéznek, gyorsan megiszod, nem néznek oda, gyorsan kiöntöd. Voltak még ennél is lendü-

letesebb dolgok, egyszer például fociztunk, a kézilabdakapu előtt pár méterre váratlanul visszahúztam a labdát, és Albert Ostermaier, az egyik német kolléga, a lendülettől keresztben végigcsúszott a betonon, nem volt szép látvány. Utána a fiúk elkezdtek másképp nézni rám, minden picit megváltozott. Még valamiképp a verseim is. Onnan jutott eszembe, hogy néhány hete (2002) világbajnoki selejtezőn a szlovénok hatalmas küzdelemben kivetkék a románokat. Szlovéniában cirka annyian laknak, mint Pesten, ha kivesszük belőle a Ferencvárost, de nem ettől függ. Nem a létszámtól, hanem a kedélytől. Kedély és tartás. Néztem, inkább bámultam – mit is? Mi helyett, miféle más valóság helyett ezt az absztrakciót, melynél nemigen referál ama valóságról semmi más jobban, brutálisabban, lenyűgözőbben világosabban, egyszerűen hibapont nélkül?

(Zöldek–Lilák)

Szenes Sándor az 1990. augusztusi 5-0-n, első meccse első percében irgalmatlan gólt rúgott az Újpest ellen. Jagodits Zoltán 1996 októberében az év kapáslövésgólját lőtte az Újpest ellen negyven méterről Szűcs Lajosnak. (Rúgott kapásgólt a belgáknak is.) 1933-ban az Újpest nyerte a bajnokságot, miután 11-1-re kikapott a Fraditól. Volt főváros–vidék (Újpest csak 1950 óta tartozik Budapesthez), ÉDOSZ–Dózsa (1950-ben egyszer még az É.stb. is megverte 8-1-re a D.stb.-t), „fasiszta”/„ellenzék”–ÁVO/Belügy rivalizálás. 1976-ban hét Újpest-bajnokság után Dalnoki Jenő vezetésével a Fradi lett az első, miután 8-3-ra kikapott az Újpesttől, Fazekas 5 góljával. Bunda volt. 1979 szeptemberében a Fradi 7-1-re verte a Dózsát, ez is bunda volt.

(Kaja)

k-kenu. Komoly sport. Senki nem nézi az érdekelteken kívül. A magyarok érdekeltek. Komoly sport a vívás, az öttusa – nagyjából a sportok sportja –, függetlenül attól, érdekel-e tömegeket. Wichmann Tamás az 1980-as moszkvai (csonka) olimpián kenu egyes 1000 méteren nem sokkal a rajt után leállt. Hogy miért?

„a kutyák meg flegmán mászkáltak

az asztalok között és mikor a hangulat kedélyesebbé vált

ők is feltámaszkodhattak mellső lábukkal a pultra

hét darab nagytestű kutyája volt a Wichmannak aki egy

robotos ember barátságos kézfogással sötét tekintettel

mert hiába nyert kilenc vébét az olimpiai arany csak nem lett meg” (Melis András)

Győzől vagy sem, hajtasz, nem adod föl. Ha föladed, akkor így; tetszik vagy nem (nem biztos, hogy nekem tetszik), ezüstérem nincs.

(Magyarok)

A magyarok (inkább) nézik (, mint űzik) a sportot, noha a magyar írók meglepően sokat foglalkoznak vele. „Na ütni! – sürgette a maláj. – Lesz meglepetés!”, mondja a dzsiudzsicu⁷-művész a *Piszkos Fred a kapitányban*. „Csakugyan nagy meglepetést okozott. Mert hogy valaki egyetlen pofontól valóságos szaltót csináljon, négy utast és több kisasztal málnaszörpöt felborítson, az igazán meglepő”, így Rejtő Jenő, mivel José pincér *bal kézzel* ütött, megjegyezvén: „Nem lehet minden

pofon mellé egy forgalmi rendőrt állítani”. Egressy, Gazdag József, Kiss Tibor Noé, Moldova, Végh Antal, Esterházy, a profi bridzselő Ottlik, Mándy – sokaktól idézek. Balázs Attilát, „az öregedő (ungár) kapust” látom „repülni a levegőben, nyújtott kézzel, látványos panteliói stílusban (egy nagyon jó, régi jugó kapus behúzott, békalábú stílusában): a jobb kapufa irányába”. Hadas Miklós ú. ösztársadalmi kérdésekről beszél, ha a sportról beszél. 1914-ben a NOB Budapestnek ítélte az olimpia rendezésének a jogát. 1919 tavaszán Antwerpenen kapta,⁸ ekkor lett hivatalos a testvériséget szimbolizáló ötkarikás zászló. A „központi hatalmakat” kizárták, a testvériség jegyében. Ha a magyarok rendezik, le volna tudva a mizéria. A kötélhúzás is olimpiai szám volt, az angolok nyertek.

(Mög. 1998. október 1.)

A kupameccs visszavágója előtt (Josko Ried–MTK 2-0) Illés Béla: ha sikerül az osztrákok mögé kerülnünk, továbbjuthatunk. A kupameccs visszavágója után (MTK–Josko Ried 0-1) Egervári Sándor: nem sikerült az osztrákok mögé kerülnünk, ezért nem jutottunk tovább. Dehogynem sikerült, nincs az a vonatkozás, amiben nem. *Mög* van, ennél jobban már nem lehetne mög.

(1000 vér. 1998. november 16.)

Nem sopánkodnék. Vasárnap este megnéztem a SAT 1-en a *ranissimót* a Bundesligáról, aztán a TV2-n a *Gól! Gól!! Gól!!!* című műsort a magyar ligáról. És micsoda figurák! Milyen játék, milyen közönség, milyen műsorvezetés, milyen kommentálás, kiknek a kezében van ez! Véletlenül idekapcsoltam. Nem véletlenül, hanem mert érdekel, és most nem tudok kikapcsolni. Feldúlt-puffadt arcok. Ízléstelen, primitív, bárdolatlan. Mennyi tuskó. Kedves, ügyes fiúk is, néhány így-úgy kifutó zseni, ez a magyar labdarúgás. *A magyar labdarúgás ezer vérből sebzik*, ahogy hét-fő reggel Mészöly *A Mi Időnk Lejárt* Kálmán teljes elszántsággal és arcszélességgel bejelentette.

(Gulyás reggelire. 1999. szeptember 15.)

Ha időben bekapcsolódsz, kapsz reggelire Gulyást. Érdekes témával, ugyanis női röplabda, azt nem ismerem. Csupa szép lány lelkesen röpizik, gondolom, de nem csak, mert még azt kell megtudnom Gulyástól, hogy a színvonal a béka fenéke alatt van. Vagyis mégsem lehet tévében olyan csúnyát mondani, hogy fenék, ezért aztán azt mondja Gulyás – és közben rettenetesen látszik rajta, mennyire retteg attól, hogy ezt sem tudja majd megoldani –, hogy *bizonyos ugráló kis állatkának a.* Itt megáll. Ugráló kis állatka. Megáll, pedig most már mindegy, bizony ki van mondva – és ez a mindegy látszik Gulyáson. Hogy jó, valahogy fejezzük be! Legyünk túl! Az egészen. És kimondja, hogy a *fenéke alatt.* Így fejezi be. Kétségbeesetten mosolyog hozzá. Bocsánatért mosolyog. Segélykérőn mosolyog. De kemény a menny.

(Szájba. 1999. december 3.)

mondja, feldúltan, de szépen artikulálva, hogy a kurva anyádat baszd szájba. Ijedtemben megjegyeztem a nevét. Normális dolog a leterítés, a játékhoz tartozik, tét semmi, harminc góllal verik a magyarok a négeket. A kommentátor, akinek ijedtemben elfelejtettem a nevét, rögtön kommentálja is, hehe, ez nem volt valami szép. Nagyjából így megy; noha tétje gyakorlatilag nincs, a köz előtt szereplők iszonyúan, de normálisan durvulnak, a média heherészve leadja, a köz pedig ijedez és felejt. Van, akit azért mégis megjegyez magának.

(Úristen, avagy három kis magyar ön)

gól-önsorsrontás. „Koller leveszi a csapatkapitányi szalagot, és elindul az öltöző felé. Őneki nincs kedve folytatni” – lelkesedik a bemondó, miután egy Debrecennek megadott tizenegyest a Fehérvár kapusa kivédett, a labdát Pavol Ďurica elé ütötte, aki azt irgalmatlanul bevarrta saját kapujába. „Hihetetlen! Érdemes lenne végignézni a fehérvári játékosokat most egyesével.” 2001. április 11., Újpest–Dunaferr, Tokody Tibor iszonynagy öngóljával. „Úristen, micsoda öngól! Szinte hihetetlen” – így az euforikus kommentár. Egy évvel előtte, 2000. március 3-án volt a hírhedett Újpest–Dunaferr 0-1-nél félbeszakadt meccs, mikor is Bede három újpestit meg Várhidi Péter edzőt is kiállította, mire föl a nézők kövel dobálóztak. A gólt tizenegyesből Zavadszky⁹ rúgta.

(Papp Laci. 2003. október 16.)

Létezik olyan, hogy igazi sport. Szertorna. Konkrétan lólengés: Magyar Zoltán, Borkai Zsolt, Berki Krisztián. Bokszt. Az ökölvívást és a tornát Hermész találta föl. A lantot és a furulyát is. A kockajátékot is. Zeusz hírnöke. Nem lehet megoldani, meg nem történné tenni, jóvátenni semmit. Papp László a három olimpiai arany után, 1957-től 29 profi meccset vívott vereség nélkül. Nem engedték, hogy világbajnok legyen. Nem lépett le. A rendszer áldozata. Hermészt „Hádész is szerződtette hírnökének: az volt a feladata, hogy aranybotját a haldoklók szemére téve, szelíden, de ékesszólóan elszólítsa őket az élők sorából”.¹⁰

(2005. december 23.)

Baróti Lajos (kétszeres válogatott, játszott 1939-ben a németek elleni 5-1-es meccsen) 1957 és 1966 között 80, 1975 és 78 között¹¹ harminchét válogatott meccsen szövetségi kapitány. A utolsó szakasz rémes: 1978. május 24., Wembley, a ki nem jutó Anglia ellen 1-4 (plusz Várady Béla egy műfüves előkészületi meccsen megsérül, a Fazékhoz és Törőhöz tartozó csajok lopnak az áruházban, Pintér Sándor helyett a III/III-as Kereki Zoltán lesz a csk.), június 2., Buenos Aires, Estadio Monumental, Argentína ellen 1-2 (plusz Nyilasi és Törőcsik veszte), aztán az olaszokkal és a franciákkal is 1-3. Csak véletlenszerűen: Jugoszlávia: 5 győzelem, 4 vereség, 3 döntetlen. A csehek ellen 2/1/4. A románok ellen 1958-ban 2-1 Bukarestben. A brazilokkal, Liverpool, Goodison Park, 1966. július 15., tudjuk, 3-1. Egy tihanyi száloda halljában néztem kis, fekete-fehér tévén, több tucat emberrel együtt. A szovjetek ellen nem ment Barótinak (Rákosi emlékezetes luftja!), viszont testvérét, Dezsőt 56 után kihozta a börtönből. Ausztria ellen 8/4, az NDK ellen ötször győzött, és az NSZK elleni 1958-as 4-3-on játszott először, örületes gólt rúgva, a 17 éves Albert.

(*Thümosz. 2010. április 26.*)

„Mint ahogy Delphiben repült, a versenyen, / Thymoszt előzve, míg rivallt ezer torok: / Ugy fut Ladász most is, a kőtalapzatot / Szélesebb bronzlábbal tapodva könnyeden” (José-Maria de Heredia: *A versenyfutó*, Vargha Gyula fordítása). Platon szerint három részből áll a lélek: a racionális észből (*nous/logos*), illetve az irracionális szellemből (*thymos*) és vágyból (*epithymia*). A lélek racionális és irracionális része konfliktusát a két lovat hajtó kocsis hasonlatával ábrázolta: a kocsis reprezentálja az észet, a két ló, a jól idomított telivér, illetve a vad és rakoncátlan jeleníti meg a szellemet és a vágyat.

(*Mánia, eufória*)

Tégy, ahogy jónak látod, úgyis megbánod, bárhogy cselekszel. Sócrates 2011. decemberében, 57 éves korában halt meg. Szókratész 70 évig élt. Birkózó is volt. Szerinte szebb „a lelkesültség a józanságnál, mert az egyik isteni, a másik emberi eredetű”, és „épp a leglegnagyobb javaink *maniá*ból, mégpedig isteni adományként reánk szálló lelkesültségből származnak”.¹² Szerinte a férfinak nincs joga a fizikai edzés terén amatőrnek lennie. Szégyen számára anélkül megöregedni, hogy látta volna azt a szépséget és erőt, amire a teste képes. „A függőség jelenségének önmagában nincs pozitív vagy negatív értéke, jelentését a kontextus adja. Ezt a kontextust FF [futballfüggő] úgy alakítja, hogy közben a mániá(i)t a saját javára fordítja, túlélés helyett a létezés értelmévé teszi. Ezáltal olyan erős, impozáns magánmitológiát teremt, ahol a futballban az élet és a filozófia nagy kérdései összeérnek.”¹³

(*Lélek 2. 2016. március 13.*)

Verebes József. Látod a tévében, nem hiszed el, hogy – bármit. Illetve semmit. És *lelket ver*. Lelket verni valakibe (nem) könnyű. Te vagy a legjobb, jobb, mint stb., ezt könnyű mondani. Könnyű úgy mondani, hogy el is higgye, akinek nyomod? A Győrrel (Póczik József, Szabó Ottó, Burcsa Győző, Szentes Lázár, Hannich Péter) 1982-ben és 83-ban kétszer (+ két második hely), az MTK-val és a Honvéddel is bajnok lett, az nem csekély. Ha valaki a Kinizsi/FTC-ben akár három meccset is játszik a hatvanas évek legelején, az nem csekély. Azért 1994-ben 1-7 is volt a hollandok, Bergkamp, Koeman, Rijkaard, a 2 De Boer, Witschge, Overmars, Aron Winter ellen, az se csekély. Igaz, volt egy híján 20 évvel később 1-8 is, de az már Egervári.

(*Tévészés. 2016. november 24.*)

Reggel a PSG–Arsenal (2-2) és a Gyirmót–Újpest (1-2) megy, Sport2 és M4. Kapcsolatok. Mind a két meccsen esett gól megpattant lövésből. Este a MU–Feyenoord élőben és a Vasas–FTC ismétlés, most is kapcsolatok, ezeket nem néztem végig. Futball.

(*Lamia, 2016. november 29.*)

A bolíviai Lamia légitársaság gépe (Avro RJ85) a kolumbiai Medellín repülőtéren landolás közben lezuhant. 71 ember meghalt. A Chapecoense nevű brazil futball-

csapat és egész stábja. Három futballista, Alan Ruschel, Neto és Jakson Follmann túlélte. A Copa Sudamericana döntőjének első meccsére utaztak.

(Futball és sírdogálás. 2016. november 30.)

Csurgón, a Csokonai-gimnáziumban beszélgetés-felolvasás után vendéglátómmal, az igazgató Kovács József lelkésszel a város másik iskolájának tornatermébe megyünk. A hétéves kisfia játszik. Csinos kis szerkóban vannak, hátukra írva: Csurgó. Az ellenfél mezére is az van írva, hogy Csurgó. Hat- és hétéves fiúk, hatalmas küzdelem, 0-5. Csurgó Csurgótól, nem vész. Kicsit vész. Az egyik fiú kicsit sírdogál. Kipirult arcok, csapatfotó előtt az edző eligazítja a lábakat a térdelő sorban. Nem az! Bal láb előre! Nem az a bal lábad, a másik lábad a bal lábad!

(Szpíker)

Bale nyújtotta meg a lábát. Real–Levante, 2015. március 15-én, az 53. percben, 2-0-nál.

(Három dolog. 2017. március 8.)

Ad notam: azt akartam mondani az anyósomnak a karácsonyi vacsoránál, hogy anyuka, legyen szíves, adja közelebb a sótartót, helyette azt mondtam neki, hogy elbasztad az életem, te vén kurva.

Egy. Magyar női kézilabda. A Győri Audi ETO – többek közt Nora Mørk, Cornelia Nycke Groot, Kari Aalvik Grimsbø, Eduarda Morim, Asma Elghaoui, Heidi Løke, Jana Knedlikova és Nycke Groot (és Görbitz, Korsós, Puhálák, Tomori) mellé – szerződtette a világ- és Európa-bajnok norvég Stine Oftedal. Edző: Ambros Martin. Kettő. Magyar férfi kézilabda. A MOL-Pick Szeged 30-24-re megverte a Rhein-Neckar Löwent. A magyar kezdőcsapatban egy magyar sem volt. Sierra, Sosteric, Goncalves, Blazevic, Kállman, Gorbok, Skube. A szlovén Matej Gaber sérülés miatt el sem utazott. Játsozott még Obranovic, Buntic (és Bánhidi, Balogh, Bodó). Edző: Juan Carlos Pastor. Először azt akartam írni, hogy fölfordul a gyomrom, mégis, inkább azt írom: ez mire jó!

Három. Futball-világválogatottak. A Barcelona a 88. percben, három gólra a továbbjutástól, 3-1-re vezetett a Paris Saint-Germain ellen. Aztán három gólt rúgott. Először azt akartam írni, hogy ilyen nincs (beleértve az 1999. május 26-i Bayern München–Manchester meccset), mégis, inkább azt írom: ez kinek jó!

(Kovács)

Ferenc. 2018. május 30-án meghalt. Egyszer, 2009. január 15-én szerepeltünk együtt Szombathy Pál *À la Carte* című tévéműsorában, aranyos bácsi volt. Egyszer, 1955-ben játszott a válogatottban – tehát az Aranycsapatban – a svédek ellen (4-2), ez így kerek. A római olimpián volt olyan meccs, hogy Magyarország–Franciaország 7-0, ez ma értelmezhetetlen. Bronzérmesek lettek, az olaszokat verték 2-1-re, ez se nudli. 1964-ben Közép-európai Kupa¹⁴-ezüstérmes az MTK-val. Satöbbi. A válogatott edzőjeként 0-0 az NSZK-val Frankfurtban, 1978–79-ben 2-0 és 2-2 a Szov-

jetunióval. Mondta, hogy egyszer hívjam majd föl, szívesen mesél. Nem hívtam föl. Májer Lajos 1998-ban halt meg, 42 évesen. 1985-ben az UEFA-kupa döntőjében nagyon megküldte a Realnak a Santiago Bernabéuban. Itthon pedig a Paris Saint-Germainnek (miután Párizsban 4-2-re ütötték meg őket Csongrádi Ferenc és Szabó József két-két góljával). Kiejtették a Dukla Prahát, a Partizan Beogradot, a Manchester Unitedet és a Željezničar Szarajevót. Ez ma így már mese habbal. Most az a szenzáció, hogy Lów Zsolt lett a Paris pályaedzője Thomas Tuchel mellett.

(VVV)

Visszavonult Vanczák Vilmos. 79-szeres válogatott, ezzel, ha jól számolom, 10. a sorban. 2018. június második fele, folyik a vébé. Messi, akinek eddigi teljesítménye egy kihagyott 11-es Izland ellen, 2005. augusztus 17-én volt először válogatott a Népstadionban. A 64. percben állt be, két perc múlva Markus Merk kiállította, mert Vanczák megrángatta a mezét, és Messi visszaütött.

(Kötélhú)

zásban a svédek nyertek 1912-ben a stockholmi olimpián. Voltak művészeti versenyeik, báró Pierre de Nem A Győzelem Fontos Hanem a Részvétel Coubertin nyert álnéven *Óda a sporthoz* című közhelygyűjteményével. Futballban 7-0-ra kikaptunk az angoloktól, vízilabdában az osztrákoktól és a belgáktól is, viszont a kardvívás egyéni döntőjében nyolcból hét magyar volt, dr. Fuchs Jenő jogással az élen. Aki már 1908-ban is nyert, és mindkétszer csapatban is. És aki nem keresztelkedett ki, magyar bajnokságot sosem nyert, klubja nem volt, és úgy ítélte meg, a többi vívó és zsűror az ellensége.

(Disszidensek 2.0)

Vegyük végül Lipovics/Lóránt Gyulát, az Aranycsapat hármasát, a magyar labdarúgás talán legérdekesebb alakját: az ő 1949-es disszidáláskísérletét¹⁵ és 1963-as disszidálását. Vagy inkább hagyjuk. Hat nyugatnémet csapat edzője is volt (1. FC Kaiserslautern, MSV Duisburg, 1. FC Köln, Offenbach Kickers, FC Schalke 04 és Bayern München), nagyjából utolérhetetlen. A München 1978-ban 8-0-ra verte Cruyff búcsújátékán az Ajaxot, ez nem túl szép. A PAÓK Szalonikivel bajnokságot nyert. 1981-ben, 58 évesen halt meg, meccs közben, a kispadon. Szép halál.

JEGYZETEK

1. 1956. november 22-én Bilbaóban az Athletic 3-2-re nyert a Honvéd ellen a Bajnokcsapatok Európa-kupája nyolcaddöntőjében. Aztán 2 pénzdíjas meccs: a Bernabéuban 5-5 egy Atletico és Real Madrid vegyes ellen, a Camp Nouban 3-2 a Barcelona ellen (erre a meccsre a sérült Faragó Lajos helyett kiengedték a már akkor tatabányai kapus Grosicsot). A forradalom miatt Brüsszelben lejátszott visszavágón 3-3 lett, a Bilbao ment tovább – a magyarok pedig egy tízmeccses túrára mentek tovább Dél-Amerikába. Ott sertepertélt a csapat körül Östreicher és Guttmann is – meg a biznisz.

2. A banános szöveget tőle idézem.

3. Németh György – Ritoók Zsigmond, Sarkady János – Szilágyi János György, *Görög művelődéstörténet*, Budapest, Osiris, 2006, 377.

4. M. I. Finley – H. W. Pleket, *Az olimpiai játékok első ezer éve*, ford. Szobotka Tibor, Budapest, Móra, 1980, 14.

5. Hasonlóképp Caster Semenya (Dél-Afrika), aki 2009-ben 800-on 1:55.45-öt futott a nők közt. A női világcsúcs amúgy 1:53.28 (Jarmila Kratochwilová, 1983), a férfi 1:41.11 (William Kipketer, 1997).

6. Virág. 416 meccset játszott az FTC-ben, hét évig, 351 meccsen, többek közt a százszázalékos bajnoksapatnál edző. Ez csúcs.

7. Dzsú dzsucú, cca. engedd, hogy győzz. „Én nem ütni! Hindu önvédelem... Te üss oda teljes erődből. Én csak kivédeni.” De nem védte ki, mert nem a megfelelő irányból jött.

8. Jonni Myyrä gerelyhajító világcsúcsa 66,10 volt – ehhez képest 2009-ben Barbora Spotakova 72,28 métert dobott. Azóta kétszer módosították a gerelyt, mert túl messzire szállt (Uwe Horn, NDK, 104,8). A világcsúcsot 1996 óta tartja Jan Železný 98,48-cal.

9. Mint Fehér Miklós, pályán halt meg, Limassolban, 31 évesen. Négyyszer volt válogatott, először az ausztrálok elleni 0-3-on. Aztán Moldova, Luxemburg és San Marino ellen.

10. Robert Graves: *A görög mítoszok I.*, ford. szíjgyártó László, Európa, Budapest, 1970, 96.

11. Ez az időszak egybeesik Valerij Lobanovszkij 1975–1976-os első periódusával. (Később is, 1982–1983 és 1986–1990 között volt szovjet kapitány.) 1975-ben a Dinamo Kijev a Cardiff Cityn, Liverpoolon, Malmön és Crvena Zvezdán túljutó FTC legyőzésével megnyerte a Kupagyőztesek Európa Kupáját, Blohin Aranylabdát kapott. Nálunk játszott még Juhász István és már Nyilasi Tibor. Dr. Pataki Miklós volt a középhátvéd: a tartalékból hozták föl a sok sérülés miatt.

12. Platón, *A lakoma*, szerk., jegyz. Steiger Kornél, Ikon, Budapest, 1994, 89–90.

13. Sánta Szilárd (a Magyar Íróválogatott tagja) recenziója Gazdag József: *Egy futballfüggő naplójából* című könyvéről, Új Szó, 2015. július 9.

14. 1992-ben megszűntették. Ki tudja, miért. A magyar csapatok tizenhatszor nyertek: a Vasas hat-szor, a Sparta Praha és a Bologna háromszor, az FTC, az MTK, az Újpest, az Austria és a Rapid Wien is kétszer.

15. Ld. Takács Tibor, *Büntetőterület*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2018.

